

GENEL DEĞERLENDİRME

Bu raporda bankacılık, kamu maliyesi, hanehalkı, firmalar ve dış finansman alanlarındaki gelişmeler ele alınmaktadır. Ayrıca, bu gelişmelerin finansal sistem üzerindeki etkileri ve sistemin şoklara karşı dayanıklılığı değerlendirilmektedir.

Sektörlerarası etkileşimlerin analizinde, Türkiye’de ön plana çıkan kamu maliyesi sorununun, sağlanan mali disiplin ile aşılmaya başlandığı ve piyasaların işleyişi üzerindeki bozucu etkilerinin giderek azaldığı görülmektedir. Sürdürülen mali disiplin, yüksek boyutlarda gerçekleşen faiz dışı fazla ile kendisini göstermektedir. Bu sayede, bütçe açığının GSYİH’ye oranı yıllar itibariyle azalma eğilimi sergilemektedir. Bütçe açığı önemini korumakla birlikte, düşen risk primi ve faiz oranlarının etkisi ile kamu borçlanma maliyetlerinde önemli bir düşüş kaydedilmektedir.

Gerek dalgalı kur rejiminin uygulanmakta oluşu, gerekse süregelen makroekonomik istikrar ile birlikte finansman olanaklarının iyileşmesi, cari işlemler açığı konusundaki endişeleri azaltmaktadır. Ayrıca, 2005 yılında da artış eğilimini devam ettiren sermaye girişlerinin, uzun vadeli bir yapıya doğru kaydığı gözlenmekte, bu durumun ise cari açığın finansmanında olumlu bir gelişme olduğu düşünülmektedir. Buna ilave olarak, doğrudan yabancı yatırımların, ekonomideki olumlu genel gidişat ile birlikte artması beklenmektedir. Ancak, özel kesimin artan yurt dışı borçlanmaları dikkate alındığında kur riskinin firmalarca etkin yönetiminin önem kazandığı gözden kaçırılmamalıdır.

Firmaların, hızlı büyümeye bağlı olarak kaynak ihtiyacı artmış olmakla birlikte, bunu ağırlıklı olarak kendi özkaynakları ile karşılamayı tercih ettikleri görülmektedir. Dikkat çekici diğer bir nokta, firmaların, kredibilitelerindeki artışla birlikte bankacılık sektörü dışında finansman imkanlarını geliştirmeleri ve yurt dışından kullandıkları fon miktarını

kriz sonrası dönemde artırmış olmalarıdır. Söz konusu artış firmaların kur hareketlerine karşı duyarlılıklarını arttırırken, bu riskin yönetimi için öncelikle farkındalık yaratılması ve korunma amaçlı finansal araçların geliştirilmesi önem arz etmektedir. Firmaların geri ödeme kapasitesinin bir göstergesi olarak kârlılık ve özkaynak seviyeleri yeterli görülmektedir.

Hanehalkı cephesinde ise, kriz dönemlerinde ertelenen tüketim harcamalarının hızla gerçekleştirildiği ve söz konusu harcamaların tüketici kredileri ve kredi kartlarında sağlanan artışla finanse edildiği görülmektedir. Hanehalkında hızlı bir borçlanma eğilimi gözlemlenirken, tüketici kredileri takibe dönüşüm oranı azalmakta, ancak kredi kartları takibe dönüşüm oranı artış eğilimini sürdürmektedir.

Bankaların bilançolarında taşıdıkları faiz ve kur riskinde esas olarak kamu maliyesi ve dış alem gelişmeleri etkili olmaktadır. Hazinesin borçlanma ihtiyacının azalması ile birlikte, bankaların plasmanlarını menkul kıymetlerden, nispeten uzun vadeli kredilere yöneltmesi, faiz riskinin bu alanda da öneminin artmasına neden olmuştur. Esnek kur rejimi ile birlikte bankaların artan kur riski algılamaları, yabancı para pozisyonların dengede gitmesini sağlamakta ve ilave sermaye gereksinimi yaratmamaktadır. Buna karşılık, yabancı para kredi kullanıcılarının kur riski taşıması halinde, bu durumun bankacılık sektörüne kredi riski olarak yansiyabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak, finansal sağlamlık endeksi ve raporda yer alan kredi riski senaryo analizlerine dayanarak, sektörün özkaynaklarının geçmişe oranla bu tür riskleri karşılamada daha kuvvetli durumda olduğu düşünülmektedir.

Ekonomik istikrarda sağlanan ilerlemeler ile birlikte bankalar daha az likit kalmayı tercih etmektedirler. Özellikle aktif-pasif vade uyumsuzluğunun devam etmesi likidite riski açısından göz önünde bulundurulması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmakta ve sektörün Türk parası ile yabancı para likiditesinin yakından takip edilmesini gerektirmektedir.

Mevduatın Türk parası/yabancı para kompozisyonu incelendiğinde, Türk parası mevduatın payının döviz tevdiat hesaplarına nispetle artış gösterdiği gözlemlenmektedir. Ayrıca, Türkiye’de yabancı para talebinin “değer saklama” güdüsünden kaynaklandığı da göz önüne alındığında,

fiyat ve buna bağlı olarak finansal istikrarın sağlanması yönünde atılan adımların ters para ikamesi sürecini hızlandıracağı düşünölmektedir.

2004 yılında bankacılık sektöründe gerek aktif kârlılığı gerekse özkaynak kârlılığı bir önceki yıla göre bir miktar azalmıştır. Sermaye piyasası işlem kârları ve kambiyo kârlarının azalmasından gelen olumsuz etki, pasif maliyetinin aktif getirisinden daha hızlı düşürölmesiyle telafi edilmiştir. Sektörün net ücret ve komisyon gelirleri yükselirken, faaliyet giderleri ve karşılık giderleri reel olarak gerilemiştir. 2003-2004 döneminde, hazine işlemlerinden elde edilen yüksek gelirlerin azalması; bankacılık sektörünü, kredi portföyünü genişleterek pasif maliyetini aktif getirisinden daha hızlı oranda düşürmeye ve operasyonel gelirlerini operasyonel giderlerinden daha fazla oranda artırmaya teşvik etmiştir. Bu durum, bankacılık sektöründe sürdürülebilir bir kârlılığa işaret etmektedir.

Yapılan senaryo analizleri, bankaların kredi portföylerindeki büyümeye rağmen, özkaynaklarının kredi risklerini karşılama kapasitesinin yüksek olduğunu göstermektedir. Uygulanan faiz şokları sonucunda, bankacılık sisteminin, Aralık 2003'e göre, kısa vadeli açık pozisyonlarının arttığı, şok süresinin uzaması halinde ise vade uyumsuzluğuna bağlı olarak maliyetlerin artabileceği saptanmıştır. Ancak, özkaynakların güçlü yapısı göz önüne alındığında söz konusu etkinin büyük boyutlarda olmayacağı düşünölmektedir.

Düşük enflasyon ve yüksek büyüme ile karakterize edilebilecek yeni makroekonomik koşullar altında, bankaların ileri risk analizine dayalı stratejilere yönelmesi gerektiği düşünölmektedir. Ayrıca, Yeni Sermaye Yeterlilięi Uzlaşısı (Basel II) uygulamasına geçilmesi ile birlikte, reel sektör mali tablolarının daha şeffaf bir hale gelmesi ihtiyacı ortaya çıkacak ve bu koşulların yerine getirilmesi ile birlikte bankalar aslı işlevi olan, finansal aracılık görevini daha iyi yerine getirebileceklerdir. Bu beklentinin gerçekleşmesi ve Türkiye'nin kredi notunun "yatırım yapılabilir" seviyesine çıkması halinde, reel sektöre kaynak akışında ciddi bir sıçrama olabileceği düşünölmektedir. Yine bu çerçevede, KOBİ'lerin finansmanına yönelik banka kredilerinin de ileriki dönemlerde artış gösterebileceği beklenmektedir.

Sürdürülebilir büyüme ve fiyat istikrarının temini yönünde atılan adımlar, kamu maliyesinde sağlanan disiplin ile birlikte, finansal kuruluşların gerek mali bünyelerinin sağlanması gerekse aslî işlevi olan ekonomiye kaynak aktarma görevini yerine getirmeye başlaması açısından son derece önem arz etmektedir. Ayrıca, bu gelişmeler, finansal sistemin şoklara karşı direncini de artırmıştır. Ancak unutulmaması gereken bir nokta da, iktisadi genişleme dönemlerinde karşılaşılabilecek en önemli risklerden birisi, mali aktörlerin risk yönetiminde ihtiyatlılığı elden bırakma eğilimi göstermesidir. Bu nedenle, iktisadi genişleme ile finansal sistemin iyileşme gösterdiği dönemlerin, mevcut düzenlemelerin uluslararası uygulamalar çerçevesinde geliştirilmesi ve süregelen yapısal reformların daha da yaygınlaştırılarak ileriye götürülmesi için iyi bir fırsat olduğu düşünülmektedir.

Bankaların maruz kaldıkları risklerin daha hassas ölçülmesine olanak tanıyan ve etkin risk yönetimlerini teşvik eden Basel II ilkelerinin Avrupa Birliğinde 2007 yılında uygulamaya konulacağı göz önüne alındığında, Basel II'ye hazırlık süreci, Avrupa Birliği normlarına uyum çerçevesinde ele alınmalıdır. “Basel II”ye Geçiş İlişkin Yol Haritası (Taslak)”nın BDDK tarafından 30 Mayıs 2005 tarihinde açıklanması bu sürece katkı sağlayacak tüm birimlerin Basel II konusundaki farkındalıklarını arttırmak ve süreci en sağlıklı biçimde yönlendirmek açısından büyük önem taşımakta ve Bankamızca olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Basel II'nin özellikle finansal sistem üzerinde yaratacağı olası etkiler göz önüne alınarak, gerek bankacılık sektörü gerekse firmaların uyuma ilişkin gerekli çalışmaları yapmaları ve kurumsal yönetim yapılarındaki iyileşmeyi sağlayacak girişim ve düzenlemeleri tamamlamaları büyük önem arz etmektedir. Finansal sistemdeki risklerin bir bütün olarak değerlendirilmesi bakımından ilgili otoritelerin hanehalkına ilişkin derlediği verilerin kapsamının genişletilmesi de finansal sisteme ilişkin yapılacak analiz ve değerlendirmeleri güçlendirecektir.

Yasalaşma süreci devam eden yeni Bankacılık Kanununun uluslararası düzenlemelere uyum sürecinde devreye girmesinin, mali piyasaların risk ölçüm ve değerlendirmelerine olumlu katkılar

sağlayacağı ve piyasa disiplininin güçlenmesine olanak tanıyacağı düşünülmektedir.

Mayıs 2005 itibariyle kalkınma ve yatırım bankaları ile özel bankalar grubundaki yabancı yatırımcıların payının dahil edilmesiyle yüzde 6,7'ye ulaşan bankacılık sektöründeki yabancıların payının, satışları tamamlanmak üzere olan ve satış görüşmeleri devam eden diğer bazı özel sermayeli bankaların hisselerinin satışının tamamlanması ile önümüzdeki dönemlerde daha da yükselmesi beklenmektedir. Bu yükselme eğiliminde, ulaşılan makroekonomik istikrar ile gerçekleştirilen kurumsal reformların finansal piyasalarda yarattığı olumlu etkinin payı büyüktür.

Uluslararası likidite koşulları ve global risk algılamalarındaki değişimler nedeniyle oluşabilecek kur ve faiz oranı hareketlerinin finansal sistem üzerindeki etkilerinin asgari düzeyde tutulması için bankacılık sektörünün vade uyumsuzluğu ve halihazırda düşük seviyelerde olan yabancı para açık pozisyonları konusunda ihtiyatlı davranmaları gerekmektedir.

Risk algılaması ve yönetimi açısından önemli aşama kaydeden bankacılık sektörünün yanı sıra, firmaların da yeterli risk değerlendirmelerine sahip olmaları ve riskten korunma araçlarını etkin bir şekilde kullanmaları sistemin başarı ile işleyişi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, Vadeli İşlemler ve Opsiyon Borsasının (VOB) kurulması önemli bir aşama olmakla birlikte, bu piyasanın hem firmalar hem de bankalar tarafından daha etkin bir biçimde kullanılması risk yönetimi açısından önem arz etmektedir.

Artan kredi hacmi bankaların aracılık faaliyetlerine dönmesi açısından olumlu bir gelişme olmakla birlikte, uygun fiyatlandırma politikalarının kullanılmasının da önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, bireysel kredilerin toplam aktifler içerisindeki payının giderek artıyor olması da gözönüne alındığında, hâlen sabit faiz ile kullanılan tüketici kredilerinin değişken faizli olarak da kullanılabilmesi faiz riski yönetimi açısından önem arz etmektedir. Bu çerçevede, uluslararası uygulamalarla da paralel olacak biçimde mevzuat düzenlemelerine gidilmesinde yarar bulunduğu düşünülmektedir.

Piyasalardaki güven unsurunun artması, makroekonomik gelişmelerin olumlu seyri, mevcut ekonomi politikalarının kararlılıkla sürdürülmesi ve finansal sektörle ilgili yasal düzenlemelerin hayata geçirilecek olması, denetim ve gözetim otoritesinin bu konudaki etkin çalışmaları, finansal piyasalarda istikrarın güçlenerek devam edeceğinin bir işaretidir. Bu çerçevede, risk kültürünün yerleşmesi ve ekonomide yer alan aktörlerin risk algılamalarını dinamik koşullara göre uyarlamaları büyük önem taşımaktadır.